

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SİVAS'TA HALK KÜLTÜRÜ ÇALIŞMALARI*

Dr. Doğan KAYA

Sivas, Orta Anadolu'da tarihi önemi haiz bir ildir. Daha ilk çağlardan itibaren birçok kavim burada iskân tutmuş, kendisinden izler bırakmıştır. Bunun yanında Sivas, bazı devletlere başkentlik yapmış, birkaç yüzyıl da eyalet merkezi olmuştur. Sivas, coğrafi konum bakımından da, ayrı bölgelerden, ayrı karakterde ve farklı kültürden olan insanların uğrak yeri haline gelmiş, böylece yıllar boyu ticarî, iktisadî, sosyal ve kültürel açıdan devamlı etkileşim içinde kalmıştır. Bundan dolayıdır ki Sivas, Orta Anadolu'da bir kültür merkezi olmuş, bu özelliğini yıllarca korumuştur.

Halkbilim açısından oldukça zenginlik gösteren Sivas, yayın 2faaliyetleri açısından diğer illere nazaran şanslı bir ildir. Başlangıçtan bugüne kadar ortaya konulan ürünler pek çok ile nasip olmayacak derecede fazla orandadır.

Biz burada Sivas'la ilgili bilgiler veren kaynakları vakit darlığından dolayı ayrıntıları ile aktaramayacağız. Aslında bu bir kitap konusudur. Ben sadece bu kaynakların adlarından söz etmeye çalışacağım.

Bizlere Sivas kültürü ile ilgili ilk bilgiyi veren Makro Polo'dur (XIII. yüzyıl). Makro Polo, seyahatnamesinde pek ayrıntılı olmasa da Sivas'ta halı dokunduğundan ve iyi cins atlar yetiştirildiğinden söz etmiştir.

Bunu, İbni Batuda (1339), Polanyalı Simeon (1610), Kâtip Çelebi (1635), Evliya Çelebi (1648), Macarius (1836), Adrien Dupre (1807), Victor Fontanier (1829), Poujoulat (1835), Eugene Bore (1838), Vital Cuinet (1890), Franz ve Eugene Cumont Kardeşler (1902) ve daha pek çok seyyahın verdiği bilgiler izlemiştir.* Bu eserlerde camiler, medreseler, türbeler, hanlar, hamamlar, köprüler, halkın yaşama biçimi, beslenme, gelenekler, giyim-kuşam, inanç vs gibi konularla ilgili bilgiler buluruz.

Türk kültür tarihinde Ahmet Kutsi Tecer, Eflatun Cem Güney, Vehbi Cem Aşkun, Kadri Özyalçın, Kemal Gürpınar, Sedat Veyis Örnek, İbrahim Aslanoğlu'nun müstesna bir yeri vardır.

Ahmet Kutsi Tecer, 5-7 kasım 1931 günlerinde I. Sivas halk şairleri bayramını gerçekleştirmiş, bu bayramda Revanî, Meslekî, suzanî, Süleyman, Müştak, Yarım Ali, Talibî, Yusuf, Sanatî ve Ali gibi pek çok âşığın tanınmasına imkân sağlamıştır.

* Kültür şurasında sunulmuştur: Kültür ve Turizm Müdürlüğünün organize ettiği Kültür Şurası dolayısıyla, 4.6.2005, Sivas.

* Geniş bilgi için bkz. : Adnan Mahiroğulları, *Seyyahların Gözüyle Sivas*, İstanbul, 2001.

Eflatun Cem Güney, öğretmen olarak Sivas'a geldiği 1927 yılından itibaren yörede yaptığı derlemeleri makale ve kitap olarak yayımlayarak kültürümüze kalıcı bilgiler kazandırmıştır. Bunlar içinde, *Ruhsatî* ve *Meslekî* başta gelenleridir.

Vehbi Cem Aşkun ise, halkbilim alanında ülke çapında bir ilke imza atmış, iki cilt olarak 1941 yılında Sivas Folkloru adlı kitabını yayımlamıştır. Sivas Folkloru kitabı, içinde pek çok kültürel değeri taşıyan ve bu alanda çalışanlar için başucu kitabı niteliğinde abidevî bir eserdir.

Kemal Gürpınar 1939'da *Âşık Minhacî'yi*, *Kadri Özyalçın* ile müşterek olarak da *Ruhsatî'yi* (1938) ve *Şarkışlalı Serdarî'yi* (1938) yi çıkarmıştır.

Sedat Veyis Örnek, batıl inançlarla ilgili olarak ve büyük emek sarf ederek Sivas yöresinde yaptığı saha çalışmasını (Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki) 1966'da yayımlamıştır.

İbrahim Aslanoğlu da gerek makale ve kitap gerekse dergi olarak, bu yöre için en önemli eserleri bırakmış mümtaz bir şahsiyettir.

Sivas halkbiliminin derlenmesi, değerlendirilmesi ve kalıcı hale getirilmesinde Sivas'ta çıkan mahallî dergilerin de önemli payı vardır. Bunlar *Ortayayla* (1936-1939), *4 Eylül* (1939-1942), *Millet* (1943), *Yapı* (1943), *Sivas* (1951), *Su* (1961-1966), *Sivas Folkloru* (1973-1979), *Sivas Kültür-Sanat* 1987-1989), *Kızılırmak* (1992) gibi dergilerdir.

Bu arada Ankara'da yayımlanan *Sivas Altıncı Şehir* (2001-2002), *Altıncı Şehir Sivas* (1997-2003) *Kızılırmak* (1995-1998) ve *Dost Dost* (1994-2003), *Çamşılı* (1994-1995) gibi dergileri de içindeki yazılarıyla Sivas kültürü için önemli kaynak olarak gördüğümüzü söyleyelim.

Sözkonusu dergilerin içinde, başlı başına Sivas halkbilimini konu edineni; adından da anlaşılacağı üzere Sivas Folkloru dergisidir. Bu dergiyi, biraz önce adını zikrettiğim İbrahim Aslanoğlu çıkarmıştır. Yayın hayatına 1973 Şubatında giren Sivas Folkloru dergisi aylık olarak yayımlanmaya başlanmış ve Son sayısı 1979 yılının Temmuz ayında çıkmıştır. Dergi, 78 sayı yayımlanmış; bu sayıdan sonra ismi *Türk Folkloru* olarak değiştirilmiştir.

Dergide başta Sivas yöresi olmak üzere Türk halkbiliminin hemen her konusuna yer verilmiştir. Bunları ana başlıklarıyla şöyle gösterebiliriz: Genel Konular, Halkbilimciler, Anonim Halk Edebiyatı, Halk Şairleri, Halk Müziği ve Oyunları, Gelenek-Görenek-Töre, Halk Eğlenceleri, Maddi Kültür.

Sivas Folkloru dergisi, Sivas'ta Emek matbaasında basılmış ve toplam olarak 6 cilt çıkmıştır. İçinde 112 araştırmacının 554 yazısı, 29 şairin 78 şiiri yer almıştır.

Dergi, 65. sayıdan itibaren 1965 yılının Haziran ayında İstanbul'da çıkmaya başlamış, 1979 Temmuzunda 78. sayı ile yayın hayatına son vermiştir. Bu sayıdan

sonra “Türk Folkloru” adıyla yayımlanmıştır. Derginin adının değişmesinde adının yöresel oluşu ve bu bakımdan talebin az oluşunun büyük rolü olmuştur.

Aslanoğlu, *Türk Folkloru* dergisini bir ay sonra, yani 1979 Ağustosunda çıkarmaya başlamıştır ve toplam 96 sayı çıkmıştır. İlk 19 sayısında sahibi olarak Kemal Kitapçı gözükmektedir. Kimi zaman derginin yayın hayatında aksamalar olmuş (Ağustos 1979-Ocak 1987 90 sayı, Nisan-Haziran 1991 3 sayı), bu arada 14 Mart 1995 günü Aslanoğlu vefat etmesi üzerine Ocak-Mart 1999’da oğlu Erman Aslanoğlu 3 sayı daha çıkararak toplam 8. cildi tamamlamıştır. *Türk Folkloru* dergisinde ise, 215 araştırmacının 977 yazısı bulunmaktadır. Bu yazıların büyük çoğunluğunun yine Sivas halkbilimi ile ilgili olduğunu söyleyelim.

Bütün bu bilgilerden sonra şunları söyleyebiliriz:

Tarih boyu pek çok medeniyete beşiklik yapmış olan Sivas, Anadolu’da önemli bir kültür merkezidir. Bugün de yüz ölçümü itibariyle Türkiye’nin ikinci büyük ilidir. Zengin ve çeşitli folkloruyla hep dikkatleri üzerinde toplamıştır. Sözün özü, Cumhuriyetin ilanından sonra Sivas’la ilgili olarak yüzlerce kitap, binlerce makale yayımlanmıştır. Yayımlanan kitapların önce tespiti sonra temini yoluna gitmek gerekir. Söz konusu yayınların büyük çoğunluğu Sivas’ta basılmıştır. Kitap veya dergilerin basıldığı matbaalarla bunların sahiplerinden aklımıza gelenler şunlardır: Kâmil Matbaası- *Kemal Kitapçı*, Doğu Mat.-*Necati Görener*, Bozkurt Mat.- *Basri Sezginer*, Güven Mat.- *Mehmet Dursun*, Emek Mat.- *Ahmet Görener*, Dilek Mat.- *Ahmet Tok*, Esform- *Ruhi Hergüner*, Hürdoğan- *Sirer Doğan*, Vizyon Mat.- *Murat Güney*, Özemek Mat.- *Halil Yıldız*, Önder Mat.- *Hidayet Çolakoğlu*. Öyle ümit ediyoruz ki, Sivas’la ilgili yayınların pek çoğu, adlarını zikrettiğimiz bu şahısların özel arşivlerinde bulunmaktadır. Bu cümleden olarak, gerek muhtelif illerde basılan kitaplar; gerekse yukarıda sözünü ettiğimiz kitaplar, söz konusu şahısların bizzat kendilerinden yahut varislerinden, satın alınabilir yahut CD olarak kayda geçirilip arşivlenebilir.

Bugünkü kadroların, araştırmacılara ve gelecek nesillere bırakabileceği en anlamlı ve en zengin miras da sanırım budur.